

Rooms-Katholieke Kapel voor Onze Lieve Vrouw, Venneweg 42 te Goirle

Algemeen:

Torenachtige kapel onder tentdak, met halfronde absis en afdak. Het exterieur geeft de indruk van een gebouw met twee bouwlagen, de ruimte binnen is echter ongedeeld. Bouwjaar 1952. Architect: Jos Bedaux uit Goirle. Gebouwd in de stijl met kenmerken van de Delftse School.

Gevels opgebouwd in schoon metselwerk in rode baksteen in een Vlaams verband en vol gevoegd. Baksteenformaat 20,5-21,0 x 5 cm. Tienlagenmaat 65,5 cm. Losse bakstenen waterput naast de kapel.

Het terrein is met een ijzeren hekwerk afgeschermd en wordt omgeven door veel groen (bomen en struiken). Ook het Mill-Hillcollege en enkele opvallende boerderijvilla's liggen in de onmiddellijke nabijheid.

Voorgevel:

Begane grond met centraal geplaatste toegang gevende gevelopening met halfsteense rondboog en tweeledig stalen traliehekwerk. Vóór de ingang van de kapel ligt een stoepje van kiezelbetontegels en randen van bakstenen. Rondom de ingangspartij een afdak, bestaande uit een donkerbruin geschilderde houten balkenconstructie (in de muur verankerd) met daarop een schuin geplaatst houten dakschild, belegd met rechthoekige leien, gelegd in een halfsteensverband. Bovenzijde dakschild met loodslabbe. Het afdak wordt aan de voorzijde ondersteund door twee wit geschilderde betonnen monolitische zuilen met ronde schachten en ronde, geprofileerde kapitelen. Basementen ontbreken bij deze zuilen. Houtverbinding onder het afdak bestaat uit zware eiken balken. Links van de ingang een houten ANWB-informatiebord over de kapel.

Verdieping met centraal geplaatst modern diepgelegen getoogd zesruits glas-in-loodvenster (abstracte vormgeving) met daarboven een drieledig halffrond bovenraam zonder glas-in-lood. Metalen roeden. Halfsteense rondboog boven het venster en halfsteense rollaag onder het venster. Halfsteense rollaag over de gehele breedte van de gevel als fries. Daarboven een zinken kraal.

Linkerzijgevel:

Begane grond met centraal geplaatste rondboognis die tot aan de grond reikt. Halfsteense rondboog. Vóór deze gevel ligt een bakstenen stoepje.

Verdieping met centraal geplaatst modern diepgelegen getoogd zesruits glas-in-loodvenster (abstracte vormgeving) met daarboven een drieledig halffrond bovenraam zonder glas-in-lood. Metalen roeden. Halfsteense rondboog boven het venster en halfsteense rollaag onder het venster. Halfsteense rollaag over de gehele breedte van de gevel als fries. Daarboven een zinken kraal.



Achterzijde (boven) met absis en voorzijde met afdak (onder) van de kapel. Rechts de waterput.



Rechterzijgevel:

Begane grond met centraal geplaatste rondboognis die tot aan de grond reikt. Halfsteense rondboog. Vóór deze gevel ligt een bakstenen stoepje.

Verdieping met centraal geplaatst modern diepgelegen getoogd zesruits glas-in-loodvenster (abstracte vormgeving) met daarboven een drieledig half rond bovenraam zonder glas-in-lood. Metalen roeden. Halfsteense rondboog boven het venster en halfsteense rollaag onder het venster. Halfsteense rollaag over de gehele breedte van de gevel als fries. Daarboven een zinken kraal.

Achtergevel:

Blind met halfronde absis. De bakstenen gevel van de absis wordt aan de bovenzijde afgedekt met metalen platen. Daarboven als dakbedekking enkele driehoekige koperen platen met opstaande randen en afzonderlijke aftopping, de zogenaamde roeven. Geheel rechts in deze achtergevel loopt een gevelhoge koperen regenpijp met een vergaarbak aan de bovenzijde.

Siersmeedijzeren jaartalankers "1952" in de top van de achterzijde van de kapel. Tussen de cijfers eveneens metalen "+"-tekens. Halfsteense rollaag over de gehele breedte van de gevel als fries. Daarboven een zinken kraal.

Begane grond van de absis met smalle, rechthoekige stalen bijdeur, die de absisvorm volgt. Halfsteense rollaag boven deze deur en een bakstenen drempel aan de onderzijde.

Schuine zijden van het dak van de absis afgedekt met loodslabben. De halve pijnappel boven dit dakje is in een eerder stadium verdwenen. De aftekening van deze pijnappel is nog zichtbaar. Vóór de absis ligt een half-ronde betonnen/hardstenen drupgoot met daaromheen een half rond bakstenen stoepje.

Dak:

Tentdak met flauwe dakhelling, belegd met rechthoekige leien, gelegd in een halfsteensverband. De dakvoet ligt lager dan de geveltoppen. Metalen windvaan met smeedijzeren sierelementen, een pijnappel en een vergulde torenhaan.

Interieur:

Betonstenen plavuizen op de grond. Witgepleisterde muren, zwarte plint. Hardstenen plaat op kniehoogte naast de ingang, waarop de tekst: 25 OCT. A.D. 1944 AAN BRABANTS LIEVE VROUW IN DANKBAARHEID GETROUW DEZE STEEN WERD GELEGD DOOR L. PESSERS PASTOOR OP 6 JULI 1952.

In de halfronde nis een altaar met hardstenen plaat en de tekst: "AVE MARIA GRATIA PLENA". Boven het altaar een glas-in-loodraam, met een beeltenis van Maria met kind. Dit raam wordt verlicht via de ruimte achter de nis (toegankelijk via de metalen deur in de absis). Stalen kroonluchter met lampen. Vier moerbalken van muur tot muur onder de kap zichtbaar.



Zijgevel en absis (boven) met de (schijn)deur en vensteropening.

De dakbedekking van de absis (onder) met loodslab, topbedekking, koperen platen en afdekstrips (roeven)



Waterput:

Ronde waterput naast de kapel, uitgevoerd in schoon metselwerk van rode/gele baksteen in een steensverband. Bovenzijde met halfsteense rollaag.

De Echo van Bedaux

In de directe omgeving van de kapel van Bedaux staan twee bakstenen kunstwerken, die ontworpen zijn door de Goirlese kunstenaar Reinoud van Vught (1960). Het betreft een middelgrote en een kleine toren, vergelijkbaar met het uiterlijk van de kapel van Bedaux. De binnenzijde van de toren aan de Venneweg heeft een betonnen bepleistering in de vorm van boomschors. De torens vormen tezamen het kunstwerk "De Echo van Bedaux" (2010). Ze zijn beide gesitueerd aan de Rillaersebaan in Goirle, op plaatsen waar men de nieuwe wijk Boschkens binnen treedt.

Aanbeveling:

De architectuur van deze kapel, de architect, de ontstaansgeschiedenis en de natuurlijke omgeving van deze kapel zijn bijzonder. De bouwvorm met de torenopbouw en de absis zijn fraai vormgegeven en kondigen een vernieuwende bouwstijl aan. Het uiterlijk van de kapel ademt nog de sfeer van de Delftse School.

De architect heeft landelijk gezien een goede naam en wordt sterk gewaardeerd. Dit blijkt ook uit het aantal gebouwen van zijn hand, dat inmiddels op de gemeentelijke en rijksmonumentenlijsten staat. De kapel werd gebouwd na een belofte van een aantal parochianen van de Maria Boodschapkerk, in de Tweede Wereldoorlog gedaan, om ter ere van Maria een kapel te bouwen.

Zowel de parochie van Maria Boodschap, de wijk en de kapel zijn gebouwd aan de destijds nog landelijke noordkant van Goirle.

Genoemde bijzonderheden zijn voldoende reden om de kapel met de waterput te plaatsen op de gemeentelijke monumentenlijst van Goirle.

N.B.: De tienlagenmaat en de baksteenformaten van de kapel en de Maria Boodschapkerk (80,0 cm en 22,5 x 6,2 cm) laten zien dat zowel de baksteenformaten als de voegdikte in beide gebouwen sterk afwijkt. De herkomst van de stenen in de kapel (als zijnde overschot van de kerk) kan daarmee niet worden aangetoond.

Bronnen: www.josbedaux.nl

Brabantse monumenten leven, Dr. Th.G.A. Hoogbergen (red) en Olaf Smit (fotografie), Tilburg 1996

Schriftelijke reactie van Frans en George Bedaux



Het altaar, Mariaraam en balkenplafond

Een van de beide kunstwerken van Reinoud van Vught, getiteld: De Echo van Bedaux



Matrix ten behoeve van een waardestelling voor gemeentelijke monumenten in Goirle

Adres : Venneweg 42
 Postcode : 5051 BN
 Kadastrale aanduiding
 Kadastrale gemeente : Goirle
 Kadastrale sectie : E
 Kadastraal perceel : 1450
 Typering : kapel

| | | |
|--|--|--------------|
| Scorelijst | | |
| ++ uitzonderlijk | | |
| + hoog | | |
| +/- gemiddeld | | |
| - laag | | |
| -- minimaal | | |
| | | |
| NOEMER | MOTIVERING | SCORE |
| | | |
| SCHOONHEID: | | |
| <ul style="list-style-type: none"> Architectonische/ Kunstzinnige waarde: Historische esthetica Ontwerpdoctrine Vormtaal, expressie | De kapel is gebouwd in een traditionalistische stijl die doet denken aan de Delftse School. Die komt hier tot uitdrukking in het gebruik van ambachtelijke materialen zoals baksteen, hout en metaal. De wederopbouwstijl, die het na-oorlogse bouwen kenmerkt, is hier niet aanwijsbaar. Industriële elementen zijn in dit op zichzelf staande bouwwerk (uiteraard) niet toegepast. | + |

| | | |
|--|---|-----|
| Toegepaste kunst | De vormgeving van de kapel, met zijn torenachtige hoofdbouw, is bijzonder door de kleine maar stijlvolle absis. Zij vormen een duidelijk contrast. Interieur met altaar, kroonluchter en glas-in-loodramen. | |
| <ul style="list-style-type: none"> Authenticiteit: Gaafheid, oorspronkelijk karakter Hedendaagse belevingswaarde | Het interieur van de kapel is in de loop van de jaren op enkele plaatsen gewijzigd. Het terracottabeeld van de H. Maria werd vernield en door een glas-in-loodraam met de beeldtenis van Maria vervangen. Andere oorspronkelijke glas-in-loodramen zijn vanwege vandalisme vernieuwd. Het smeedijzeren sierhek is een latere toevoeging om herhaling van vandalisme te voorkomen. Een halve pijnappel op de absis is verdwenen. De overige onderdelen van de kapel en het exterieur zijn authentiek. | + |
| <ul style="list-style-type: none"> Context: Ruimtelijke – en/of ensemblewerking | De kapel is gebouwd in het vlakke, groene landelijke (weilanden, akkerbouw) gebied ten noorden van de wijk, waarin de Maria Booschappkerk staat. De bijbehorende parochie bestaat sinds 1940 en ligt in het (toen nog onbebouwde) noorden van Goirle. | +/- |
| WETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS: | | |
| <ul style="list-style-type: none"> Architectonische waarde: Architectuur- of kunsthistorische betekenis Bijzondere constructie | Jos Bedaux (1910-1989) is een landelijk bekende architect die aanvankelijk in de stijl van de Delftse School bouwt. Bedaux ontwikkelt al vóór 1940 een eigen, herkenbare stijl, vaak te herleiden tot het romantische en classicistische bouwen. Na 1950 krijgt hij kortstondig belangstelling voor de Bossche School, maar past de theorieën van Dom Hans van der Laan niet in zijn werk toe. (Wél werkt hij samen met tuinarchitect Pieter Buijs, die vaker door andere Bossche Schoolarchitecten wordt ingeschakeld). Weer later bouwt hij in de modernistische stijl (bijvoorbeeld het universiteitsgebouw van Tilburg) en krijgt ook daarvoor veel waardering. Veel van zijn werken zijn inmiddels op de rijksmonumentenlijst of op gemeentelijke monumentenlijsten geplaatst. | ++ |

| | | |
|---|---|----|
| <ul style="list-style-type: none"> • Zeldzaamheid: Typologische zeldzaamheid Ecologische zeldzaamheid | Het werk van Bedaux wordt tegenwoordig sterk gewaardeerd. Hij heeft zich veel beziggehouden met de bouw van kerkelijke architectuur, zoals bijvoorbeeld in Valkenswaard en vooral in de bouw van de vele kapellen. | + |
| <ul style="list-style-type: none"> • Archeologische betekenis: | n.v.t. | |
| <ul style="list-style-type: none"> • Stedenbouwkundige en landschappelijke markering: Stedenbouwkundige en/of geografische betekenis | De architect heeft het gebouw met zijn hoogte en volume een opvallende plaats gegeven in zijn natuurlijke omgeving. De kapel is voorzien van een entree met betontegels en bakstenen en met lessenaarsdak onder betonnen pilaren. Hij benadrukt hiermee de overgang van de groene natuur naar de godsdienstige omgeving. | + |
| CULTUURHISTORISCHE WAARDE: | | |
| <ul style="list-style-type: none"> • Stadshistorische betekenis: Herkenbaarheid van de historische ontwikkeling van de stad: sociaal, economisch, bestuurlijk, religieus, cultureel etc., verhaal van de plek | De bijzondere aanleiding tot de bouw van de kapel, de architectkeuze en de plaats van de kapel zijn in de nota “cultuurhistorische beschrijving Mariakapel Venneweg 42 te Goirle” door de Stichting Steengoed Goirle uitgebreid beschreven. De kapel heeft te lijden gehad van vandalisme in de zestiger jaren, waarbij een terracotta Mariabeeld, de ramen en het interieur werden vernield. Het Sint-Jorisgilde nam daarna het initiatief om de schade te laten herstellen. | + |
| <ul style="list-style-type: none"> • Architectonische betekenis: Representatief voor een bepaalde bouwtrant/type of techniek of werk van een belangrijk architect of kunstenaar | De architectuur is van Jos Bedaux, die zelf in Goirle woonde. De kapel vertoont kenmerken van een traditionalistische stijl die doet denken aan de Delftse School. De `vernieuwde` ramen en het raam met Maria en kind zijn door kunstenaar Jan Brock ontworpen. | ++ |

| | | |
|--|--|-----|
| <ul style="list-style-type: none"> • Context: Historische samenhang met andere objecten | <p>In het nog lege, groene gebied, ten noorden van de wijk waarin de Maria boodschapkerk staat, is de kapel gebouwd. Dit was een ideaal gebied voor bijvoorbeeld het houden van processies. De kunstwerken van Reinoud van Vught, twee torens die een sterke gelijkenis hebben met het uiterlijk van de Mariakapel, zijn in 2010 aan de Rillaersebaan gebouwd.</p> | + |
| <ul style="list-style-type: none"> • Stedenbouwkundige en landschappelijke markering: Herkenbaarheid van stedenbouwkundige ontwikkelingen en landschappelijke patronen | <p>Met de bouw van de Maria Boodschapkerk werd al in 1939 begonnen, in een nieuw te bouwen wijk. De eerste steen werd gelegd op 15 augustus van dat jaar, de feestdag van Maria-Tenhemelopneming. Op diezelfde feestdag, een jaar later, in 1940, werd de kerk ingezegend. De bebouwing in deze wijk (en ook de kapel) is echter overwegend na afloop van de Tweede Wereldoorlog gerealiseerd (wederopbouw).</p> | +/- |